

Co wiemy o wywiadach przesiewowych dotyczących złego traktowania osób starszych: wyniki przeglądu literatury w ramach projektu SAVE

Tło

Znęcanie się nad osobami starszymi jest zjawiskiem powszechnym na całym świecie. Chociaż dokładne wskaźniki jego rozpowszechnienia nie są dostępne, szacuje się, że ponad 20% osób starszych może być ofiarami przemocy (emocjonalnej, fizycznej, seksualnej czy finansowej) bądź doznawać zaniedbania potrzeb i naruszeń praw osobistych. Narzędzia przesiewowe do identyfikacji zjawiska są pomocne dla specjalistów w rozpoznawaniu i ocenie przemocy oraz zaniedbania osób starszych; jednak metodyczne i uważne stosowanie badań przesiewowych w celu wykrywania złego traktowania osób starszych jest wciąż rzadkością w całej Europie.

Cele

Celem tego przeglądu literatury jest:

- 1) podsumowanie argumentów za i przeciw badaniom przesiewowym pod kątem znęcania się nad osobami starszymi;
- 2) opisanie procedur badań przesiewowych przyjętych w różnych krajach;
- 3) zrozumienie, co specjaliści sprawdzają pod kątem złego traktowania osób starszych, jaka jest ich opinia na temat wywiadów przesiewowych i jak są one odbierane przez osoby starsze;
- 4) stworzenie listy istniejących narzędzi przesiewowych i ich charakterystyk.

Metoda

Dokonano systematycznego przeglądu literatury. Przeszukano osiem baz danych (Web of Science, Scopus, Science-Direct (Elsevier), Pubmed (Medline), Sage, EBSCO, Scielo i Ageinfo), używając wielu kombinacji słów kluczowych: „przemoc wobec osób starszych”, „maltretowanie”, „starsze osoby dorosłe”, „przemoc”, „przesiewowe”, „ocena” i „pomiar”. W wyniku wyszukiwania otrzymano 4354 artykułów do dalszego zgłębienia w celu pozyskania potrzebnych informacji.

Wyniki

Na korzyść badań przesiewowych przemawiają wstępne wyniki, wskazujące, że nie można odpowiedzieć na problem znęcania się nad osobami starszymi, jeśli nie zostanie on wykryty. Interwencje organów upoważnionych w ramach polityki publicznej, mające na celu zapobieganie lub reakcję na zjawisko przemocy, nie mogą zostać zainicjowane bez odpowiedniego skierowania. Badania przesiewowe pod

GA_2020-1-PL01-KA202-081643

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein

kątem znęcania się nad osobami starszymi są uzasadnione powszechnym występowaniem problemu, jak również potencjalnie poważnymi lub śmiertelnymi konsekwencjami dla ofiar. Wywiady przesiewowe sprzyjają bezpieczeństwu i dbają o dobrostan osób starszych oraz, w stosownych przypadkach, pomagają w zgłoszeniu tych przypadków do odpowiednich służb czy instytucji. Stanowią również bazę dla oceny sytuacji osoby starszej, podnoszą profesjonalną świadomość problemu i prowadzą użytkowników przez systematyczny proces obserwacji i dokumentacji w celu zapewnienia, że oznaki znęcania się nad osobami starszymi nie zostaną przeoczone. Identyfikacja nadużyć wobec osób starszych za pomocą ustrukturyzowanych narzędzi ujawniła wyższe wskaźniki nadużyć niż w innych badaniach rozpowszechnienia zjawiska.

Jako argument przeciwko wywiadam przesiewowym niektóre badania wskazują:

- czasochłonny proces zastosowania narzędzi,
- złożoność pytań,
- wyniki fałszywie negatywne/pozytywne oraz ich konsekwencje dla osób starszych, ich rodzin i profesjonalistów.

Ponieważ nie istnieje złoty standard, im więcej sposobów prowadzenia wywiadów przesiewowych jest stosowanych, tym mniej niejednoznaczna decyzja, ale profesjonalści na ogół nie mają czasu, warunków lub umiejętności, by przeprowadzić 3-stopniowe badanie – wykorzystujące narzędzia do bezpośredniego zadawania pytań, narzędzia do oznak nadużyć i wskaźniki ryzyka nadużyć. Brak wiedzy o niepożądanych skutkach wywiadów przesiewowych pod kątem znęcania się nad osobami starszymi, a także ich wpływie na procesy kliniczne, koszty, wymagania czasowe, czy też wpływ na samoocenę są również wskazywane jako argumenty przeciwko tego typu narzędziom.

O przyjętych na szczeblu międzynarodowym procedurach badań przesiewowych stwierdzono, że narzędzia tego typu powinny pozostać obszerne, a także powinny być rozwijane i testowane pod kątem ich zdolności do wykrywania wielu form złego traktowania osób starszych, ponieważ wywiady przesiewowe są czynnością wstępną w ocenie znęcania się nad osobami starszymi.

Protokoły z badań przesiewowych powinny zawierać informacje na temat definicji przemocy wobec osób starszych, przemocy w rodzinie, samostanowienia, czynników ryzyka, narzędzi przesiewowych, pracy z różnymi grupami i lokalnych instytucji udzielających wsparcia. Powinny być także włączone w szkolenia dotyczące przemocy wobec osób starszych, aby zwiększyć świadomość i ułatwić proaktywne działania. Należy przyjąć multidyscyplinarną perspektywę i przeszkolić specjalistów w zakresie: stosowania i interpretacji narzędzi przesiewowych, budowania poczucia kompetencji do zajmowania się przypadkami zidentyfikowanego lub podejrzanego nadużycia lub ryzyka nadużycia; bycia godnym zaufania, empatycznym, wrażliwym na trudności doświadczane przez osoby starsze, nie oceniającym, nastawionym na rozwiązywanie problemów i wyszukiwanie odpowiednich rozwiązań. Monitorowanie i ocena protokołów dotyczących przemocy wobec osób starszych są niezbędne, by zrozumieć ich skuteczność oraz wszelkie kwestie związane z ich treścią i użytkowaniem, co ma kluczowe znaczenie dla trafności

GA_2020-1-PL01-KA202-081643

i aktualności narzędzia. Jeśli istnieje podejrzenie lub potwierdzenie zaistnienia znęcania się nad osobami starszymi, standardowe procedury kierowania do odpowiednich służb są krytyczne, a zgłaszanie nadużyć wobec osób starszych w niektórych krajach jest obowiązkowe. Protokół skierowania powinien być jednostronicowym schematem blokowym, który zapewnia ogólne ramy dla identyfikacji i raportowania problemów. Powinien zawierać tylko elementy kluczowe, fundamentalne dla ustalenia, czy osoba starsza może być ofiarą i gdzie powinna zostać skierowana na bardziej dogłębną ocenę.

Badania przesiewowe są prowadzone głównie przez pracowników służby zdrowia i pracowników socjalnych. Pielęgniarki, lekarze i pracownicy socjalni byli często zgłaszani jako główni specjaliści, którzy wychwytyją oznaki złego traktowania. Niestety, istnieje bardzo niewiele informacji na temat opinii osób starszych o procesie przesiewowym.

Jeśli chodzi o narzędzia przesiewowe, w literaturze przedmiotu wymieniono ich trzydzieści siedem. Spośród nich tylko osiem zostało przetestowanych w badaniach. Zidentyfikowane narzędzia można podzielić na cztery kategorie.

- 1) Pierwsza to narzędzia do bezpośredniego zadawania pytań, które są krótkimi i wszechstronnymi kwestionariuszami typu tak/nie, używanymi w wielu kontekstach przez różnych specjalistów. Niektóre z nich mogą być nawet stosowane w formie do samodzielnego wypełniania, co ogranicza możliwości ich wykorzystania wyłącznie do przypadków osób starszych sprawnych intelektualnie. Narzędzia zaliczane do pierwszej kategorii są używane najczęściej, choć ich dokładność można kwestionować. Spośród nich najpopularniejsze były H-S/EAST, VASS i EASI.
- 2) W drugiej kategorii znalazły się instrumenty wymagające obserwacji lub dogłębnej oceny. Te narzędzia są czasochłonne, wymagają rozbudowanego przeszkolenia i umiejętności zawodowych, ale są też dokładniejsze. Ponieważ opierają się na umiejętnościach zawodowych i osądach, procedury te mogą być stosowane w przypadku osób starszych z deficytami poznawczymi.
- 3) Trzecią kategorię tworzą narzędzia skoncentrowane na nadużyciach popełnionych przez konkretną osobę. Narzędzia te często wymagają przeprowadzenia oceny domniemanego sprawcy. Koncentrując się na nadużyciach, które występują w określonych relacjach, narzędzia te najlepiej sprawdzają się, gdy potencjalny sprawca wykazuje podejrzaną zachowanie.
- 4) Do czwartej kategorii należą narzędzia, które dotyczą tylko jednej formy nadużyć. Istnieją narzędzia przesiewowe, które obejmują przemoc psychiczną, finansową, zaniedbanie lub samozaniedbywanie. Nie znaleziono natomiast narzędzi nastawionych na przemoc fizyczną lub seksualną.

Spośród tych czterech rodzajów narzędzi przesiewowych, narzędzia do bezpośredniego zadawania pytań są najbardziej elastyczne i najłatwiejsze w użyciu. Dlatego też mogą być najbardziej przydatne do szybkiej oceny, czy osoba starsza nie jest ofiarą złego traktowania. W omawianej kategorii H-S/EAST, VASS i EASI były najbardziej niezawodnymi narzędziami (w tej kolejności).

Podsumowanie

GA_2020-1-PL01-KA202-081643

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Zidentyfikowano kilka dobrze ugruntowanych narzędzi oceny, które są dostępne do wykorzystania w praktyce. Wyzwaniem może być przeszkolenie specjalistów z wielu dziedzin w zakresie zastosowania i interpretacji tych narzędzi. Dla celów rozwoju narzędzi przesiewowych skutecznych w wielu środowiskach zawodowych potrzebne są dalsze badania nad oceną ewentualnych oznak nadużyć i zaniedbań. Konieczne są one także po to, by poznać konsekwencje, a nawet potencjalne zagrożenia, które mogą płynąć z zastosowania tego typu narzędzi. Podczas gdy jedno narzędzie oceny może nigdy nie spełnić uniwersalnych standardów zawodowych, opracowywanie i testowanie narzędzi wzmacnia dążenie do nakreślenia krytycznych elementów wiedzy i umiejętności zawodowych.

Jeśli pytanie „Czy czujesz się bezpiecznie w domu?” nie zostanie zadane, nie będzie odpowiedzi, a ewentualne znęcanie się nad osobami starszymi będzie kontynuowane. Na podstawie dowodów zebranych w tym przeglądzie można stwierdzić, że badania przesiewowe osób starszych pod kątem doświadczania złego traktowania mogą być bardziej przydatne, jeśli stosuje się je, gdy osoba starsza wykazuje oznaki budzące podejrzenie. Szczególnie podczas szkolenia specjalistów narzędzia przesiewowe pomocne są w internalizacji zorganizowanych form dociekania, ale ważniejsze od narzędzi są kompetencje, które leżą u podstaw procesu przesiewowego, czyli m.in. umiejętności słuchania i rozwiązywania problemów, które są wspólne dla zastosowania dowolnego narzędzia i umożliwiają profesjonalistom poradzenie sobie z problemem znęcania się nad osobami starszymi.

GA_2020-1-PL01-KA202-081643

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein